

Social- och hälsovårdsutskottet

Statsrådets redogörelse till riksdagen - Finlands program för hållbar tillväxt

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse till riksdagen - Finlands program för hållbar tillväxt (SRR 6/2020 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för utlåtande till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört (distanskontakt)

- budgetråd Outi Luoma-Aho, finansministeriet
- specialsakkunnig Antti Hautaniemi, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Heli Hätönen, social- och hälsovårdsministeriet
- direktör Taina Mäntyranta, social- och hälsovårdsministeriet
- direktör Terhi Kilpi, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- utredningschef Maria Vaalavuo, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- direktör Tarja Myllärinen, Finlands Kommunförbund
- utvecklingschef Annukka Mäkinen, Finlands Kommunförbund
- chefsekonom Jussi Ahokas, SOSTE Finlands social och hälsa rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Statens ekonomiska forskningscentral
- Östra och Norra Finlands landskapsförbund
- Akava ry
- Finlands näringsliv rf
- KT Kommunarbetsgivarna
- STTK rf
- Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- Företagarna i Finland rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Genom Finlands program för hållbar tillväxt främjas såväl snabbverkande återhämtning som den reform av näringslivets strukturer och den offentliga servicen som är nödvändig på lång sikt, står

Utlåtande ShUU 1/2021 rd

det i redogörelsen. Programmet finansieras genom EU:s återhämtningspaket. Vid beredningen av programmet måste man beakta de kriterier som anges i bestämmelserna om faciliteten för återhämtning och resiliens. Investeringarna och reformerna ska enligt kriterierna bilda sammanhållna helheter och stödja varandra i uppnåendet av målen. Vid valet av investerings- och reformprojekt betonas projektens genomslagskraft och finansieringens tidsbegränsning. Eftersom återhämtningspaketet går ut på att öka den skuld som ska återbetalas i framtiden bör medlen användas på ett sätt som på lång sikt skapar hållbarhet, välfärd och kapacitet i samhället och ekonomin. Av redogörelsen framgår det inte tydligt vilka av de åtgärder som beskrivs i programmet som har vidtagits eller bör vidtas oberoende av återhämtningspaketet.

Reformerna och investeringarna ska påskynda kampen mot klimatförändringen, stärka produktiviteten och ekonomins tillväxtpotential och påskynda de strukturomvandlingar som behövs för att höja sysselsättningsgraden och få produktionen och konsumtionen på en hållbar grund. Programmet syftar också till att stärka den sociala och territoriella sammanhållningen och samhällets återhämtning från de negativa följderna av coronakrisen. En utmaning med tanke på genomförandet av programmet är dock osäkerheten om storleken på de finansiella resurser som Finland kommer att få via faciliteten för återhämtning och resiliens. I dagsläget är det fråga om en prognostiserad summa.

Genom programmet stärks digitaliseringen för att trygga samhällets kriställighet och funktionssäkerhet samt förbättra produktiviteten i ekonomin och Finlands konkurrenskraft, står det i redogörelsen. Digitaliseringen stöder på nya sätt ett nätverkande, platsoberoende samhälle som möjliggör nya former av lokala tjänster. Målen omfattar såväl privata som offentliga tjänster. Utskottet anser att det är viktigt att stärka digitaliseringen också med tanke på utvecklingen av social- och hälsovårdstjänsterna. Samtidigt framhåller utskottet att tjänsternas tillgänglighet måste garanteras även dem som till exempel på grund av funktionsnedsättning eller av någon annan orsak inte kan använda digitala tjänster.

Genom satsningar på kunnande och forskning ska ekonomins tillväxtpotential enligt redogörelsen höjas på lång sikt. Enligt programmet kan coronaviruskrisens negativa följder lindras på flera sätt, bland annat genom att vårdskulden inom social- och hälsovårdstjänsterna avvecklas och mentalvårdstjänsterna stöds. Utskottet ser det som viktigt att finansiella resurser från återhämtningspaketet kan användas även för projekt kring avvecklingen av vårdköerna och utvecklandet av vårdgarantin, till exempel för att ta fram innovativa primärvårdsmodeller som nyttjar digitalisering. Det är angeläget att stärka resurserna för forskning, utveckling och innovationsverksamhet bland annat i fråga om hälsoteknik för att utveckla social- och hälsovårdssektorn och bemöta de utmaningar som det ökade servicebehovet medför.

Vi måste fortsatt förvalta de nationella hälsodatalagren och investera i vidareutveckling av den anknyttande infrastrukturen och lagstiftningen. De iakttagelser som gjorts under pandemin bör nyttiggöras vid utvecklingen av tjänsterna. Likaså bör mätningen av branschens kostnader, kostnadseffektivitet och kvalitet förbättras. Stärkandet av kunskapsbasen främjar möjligheterna till såväl ledning genom information som utveckling av tjänsterna. Det är nödvändigt att trygga finansieringen av de nationella kvalitetsregistren och att utvidga dessa för att beslutsprocesserna ska bli öppna för insyn, det ska finnas information tillgänglig och kostnaderna kunna hållas i styr.

Utlåtande ShUU 1/2021 rd

Genom programmet främjas dämpningen av kostnadsökningen och målen för regeringens viktigaste reformer, såsom vårdreformen. Enligt programmet ska tjänsterna ses över så att de blir kostnadseffektiva och människonära såväl inom social- och hälsovården som sysselsättningstjänsterna. Programmet stöder uppnåendet av regeringens klimatneutralitetsmål och bland annat färdplanerna för ett koldioxidsnålt näringsliv.

Coronakrisen har vid sidan av hälsoproblem också orsakat betydande sociala problem som långvarigt kan försämra samhällets funktionsförmåga om de inte åtgärdas. För att bryta marginaliseringsspiralen och avveckla service- och vårdskulden krävs massiva resurser och ändringar i verksamhetsmodellerna. Den utdragna pandemin har också inverkat på hur social- och hälsovårdspersonalen mår och orkar med sitt arbete.

Utskottet ser det som viktigt att programmet bidrar till sysselsättningsmålet genom att tjänsterna reformeras och arbetskarriärerna förlängs samtidigt som kompetensen stärks och arbetskraftsinvandringen snabbas upp. För att förbättra arbetsmarknadens funktion enligt programmets prioritering 5 är det ett mål att höja invandrarnas kompetensnivå och möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden samt att påskynda sysselsättningen av i synnerhet utbildade invandrare och internationella studerande i arbetsuppgifter som motsvarar deras kompetens. Man måste fästa uppmärksamhet vid att invandrarna bör ha tillräckliga språkkunskaper till exempel i uppgifter inom vård- och omsorgssektorn och försöka hitta nya sätt att ordna språkutbildning.

Det huvudsakliga målet för prioritering 6 är att utöver avvecklingen av service- och vårdskulden främja snabbare tillgång till vård, personalens tillräcklighet och branschens attraktionskraft, minska den sociala ojämlikheten och satsa på ett tidigare och effektivare förebyggande av sociala problem och hälsoproblem. I det nationella programmet bör medlen från återhämtningsinstrumentet koncentreras till effektiva helheter som stöder strukturella och hållbara reformer. Utskottet anser att målen är ytterst betydelsefulla med tanke på hållbarheten inom social- och hälsovårdssektorn.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande ShUU 1/2021 rd

Helsingfors 4.2.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Markus Lohi cent
vice ordförande Mia Laiho saml
medlem Pekka Aittakumpu cent
medlem Kim Berg sd (delvis)
medlem Anna-Kaisa Ikonen saml
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Noora Koponen gröna
medlem Aki Lindén sd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Minna Reijonen saf
medlem Hanna Sarkkinen vänst
medlem Juhana Vartiainen saml
medlem Heidi Viljanen sd
ersättare Terhi Koulumies saml (delvis)
ersättare Mirka Soinikoski gröna (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

Utlåtande ShUU 1/2021 rd Avvikande mening /saf

Avvikande mening

Motivering

Vi sannfinländare i utskottet påpekar att Finlands program för hållbar tillväxt inte innebär att Finland får mer pengar av EU. Det är fråga om att vi betalar 6,6 miljarder euro till återhämtningsfonden men enligt de senaste bedömningarna får endast 2,7 miljarder euro i gengäld, och vi får inte ens fritt besluta om användningen av dessa pengar. Det belopp som Finland kommer att få har redan uppskattats minska med cirka en halv miljard euro jämfört med den ursprungliga uppskattningen i somras. Finlands nettobidrag har ökat ytterligare, och den slutliga utdelningen kommer att klarna först sommaren 2022¹. Osäkerheten kring hur mycket pengar Finland kommer att få lyfts fram i finansministeriets yttrande, men denna osäkerhet beaktas inte tillräckligt i programmet.

Vi vill påpeka att beslutet om deltagande i återhämtningspaketet har fattats på basis av bristfällig information och att regeringen inte har lagt fram några på behörigt sätt utarbetade konsekvensbedömningar för riksdagen. De sakkunnigyttanden som utskottet fått pekar på ett stort antal problem i programmet. Dessutom har många experter tagit ställning till problemen i den offentliga debatten.

Ekonomie doktor, universitetslektor Juha Tervala har bedömt² att återhämtningspaketet även om det lyckas kan försvaga Finlands ekonomi och att det inte ligger i Finlands intresse. Arbetslivsprofessor Vesa Vihriälä har konstaterat att återhämtningspaketet i princip inte är till någon stor nytta för Finlands export. Tervala anser att det inte finns något stöd i forskningslitteraturen för regeringens argument att det också med tanke på vår export är nödvändigt att delta i återhämtningspaketet eftersom det är viktigt att stimulera nettomottagarna i Sydeuropa. Eftersom handeln mellan Syd- och Nordeuropa är liten är inkomstöverföringarna till Syd- och Östeuropa inte nödvändigtvis till nytta för Finland. Däremot leder inkomstöverföringarna till fattiga länder till en sämre efterfrågan i de länder som är viktiga med tanke på Finlands export. Enligt Tervala kan återhämtningspaketet försämra både balansen i de offentliga finanserna och den ekonomiska tillväxten i Finland. Finland kommer att betala kostnader för paketet under de kommande årtiondena i form av högre medlemsavgifter, som kan kräva till exempel skatteskärpningar och på så sätt försvaga den inhemska efterfrågan. Enligt Tervala ger programmet för hållbar tillväxt en överoptimistisk bild av de potentiella fördelarna med återhämtningspaketet. Vi sannfinländare betonar att programhelheten bör bedömas på faktabasis i stället för att Finland grundar sin framtid på orealistiska förväntningar på framtiden. Liksom Finlands Näringsliv befarar vi att återhämtningspaketet eller dess delar kan öka det europeiska näringslivets kostnader och försvaga konkurrenskraften.

I sitt yttrande påpekar Akava att vård- och serviceskulden växer bland annat inom ergoterapi, mentalvårdstjänsterna och talterapi. Akava föreslår en nationell plan och resursfördelning för barnskyddstjänster och tjänster för barnfamiljer inom socialvården. I sitt yttrande framhåller Kommunförbundet att det ingår som ett väsentligt led i återhämtningen efter coronakrisen att

1 <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007754965.html>

2 <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007760621.html>

Utlåtande ShUU 1/2021 rd

Avvikande mening /saf

vård- och serviceskulden till följd av undantagsförhållandena avvecklas. Det kräver snabba, tillfälliga extra satsningar för att de hälsoproblem och sociala problem som uppstått eller förvärrats under krisen inte ska växa och därmed öka ojämlikheten och inverka negativt på befolkningens funktionsförmåga och sysselsättning på lång sikt. Finlands social och hälsa SOSTE föreslår i sitt yttrande välfärdsekonomiska investeringar bland annat i att genomföra terapigarantin och att göra insatser som stöder arbetsförmågan.

Vi delar de här åsikterna och menar att resurser från återhämtningspaketet utöver avvecklingen av vårdköerna och utvecklandet av vårdgarantin också ska användas för att genomföra terapigarantin. Akava lyfter också fram att det är viktigt att trygga kvaliteten på och tillgången till högskoleutbildning inom social- och hälsovården och rehabiliteringen, vilket förutsätter tillräckliga undervisningsresurser och prognostisering av antalet studieplatser. Även Finlands näringsliv, SOSTE och Kommunförbundet påtalar antalet studieplatser. I sitt utlåtande lyfter utskottet fram frågan om att se till att invandrare som arbetar med vård- och omsorgsuppgifter har tillräckliga språkkunskaper. Sannfinländarna framhäver att vi i Finland själva bör utbilda tillräckligt med social- och hälsovårdspersonal för att det ska vara möjligt att ordna tjänster av hög kvalitet. Användning av billig utländsk arbetskraft är över lag ingen hållbar lösning. I synnerhet inom social- och hälsovården kan bristfälliga språkkunskaper i värsta fall leda till att patient- och klientsäkerheten äventyras. Därför måste goda kunskaper i nationalspråken vara en förutsättning för att kunna arbeta inom vård- och omsorgssektorn.

I sitt yttrande lyfter Finlands näringsliv i fråga om kostnadseffektivitet fram elimineringen av överlappningar i fråga om prioritering 6. Enligt Finlands näringsliv finns det skäl att beakta grundundersökningar och behandlingar inom såväl den offentliga som den privata sektorn för att vården smidigt ska kunna fortsätta inom den specialiserade sjukvården utan att de grundläggande undersökningarna behöver upprepas. Då kommer de patienter som behöver undersökning och behandling inom specialiserad sjukvård att få vård tillräckligt snabbt och flexibelt samtidigt som primärvården har tillräckliga resurser och verktyg för att behandla patienterna i ett tillräckligt tidigt skede för att symtomen eller sjukdomarna inte ska gå för långt. Vi menar att de framförda synpunkterna bör beaktas när vårdskulden avvecklas.

I yttrandet från de kommunala arbetsgivarna lyfts problemen med digitaliseringen fram. Problemet har varit att digitaliseringen har byggts upp utifrån specifik teknik en liten bit åt gången, och bitarna passar dåligt ihop. När tjänster och organisationer leds med hjälp av system kan till exempel en lagreform medföra kostnader på tiotals miljoner euro på grund av att systemen uppdateras och samordnas. Det är nödvändigt att övergå från en splittrad utveckling till långsiktig utveckling på nationell och lokal nivå. Vi anser att de framförda iakttagelserna också ur social- och hälsovårdsreformens synvinkel hör till de största utmaningarna. Följaktligen uppmanar vi regeringen att beakta risken för en betydande ökning av kostnaderna för informationssystemen i samband med utvecklings- och digitaliseringsprojekt samt mer allmänt i samband med social- och hälsovårdsreformen.

STTK efterlyser i sitt yttrande mer konkretisering för att säkerställa attraktionskraften inom social- och hälsovårdssektorn, och det föreslås att ledarskapet och välbefinnandet i arbetet kartläggs och kompetensen utvecklas. FFC påpekar att orken i arbetet bland personalen inom social- och hälsovården och stödtjänsterna har äventyrats under pandemin och att det behövs sociala in-

Utlåtande ShUU 1/2021 rd
Avvikande mening 1

vesteringar i arbetshälsa för att branschen ska kunna behålla sin attraktionskraft och för att utmattning ska kunna förhindras. Situationen inom social- och hälsovårdssektorn är alarmerande: under coronakrisen har social- och hälsovårdspersonalen varit under hårt tryck. Den ökade arbetsmängden och de negativa effekterna av krisen verkar mest ha drabbat dem vars arbetsbelastning är stor sedan tidigare. Många arbetstagare inom branschen har befarat att de kommer att bli sjuka på grund av sitt arbete. Utöver avvecklingen av vårdskulden är det viktigt att hitta metoder för att hjälpa personalen att orka med sitt arbete.

Vi har vid flera tillfällen framhåvt hur viktigt det är att sörja för arbetsförhållandena för personalen inom vård- och omsorgssektorn och att ingripa i missförhållanden. Attraktionskraften inom social- och hälsovårdssektorn fick sig en hård törn när arbetsförhållandena försämrades för vårdpersonalen under tillämpningen av beredskapslagen 2020, och trots den tunga arbetsbördan fick personalen inte den uppskattning de förtjänar, åtminstone inte i ekonomisk form. Vi betonar att det inte är hållbart att personalbehoven inom social- och hälsovårdssektorn blir beroende av tillgången på billig utländsk arbetskraft, utan det är redan med tanke på patientsäkerheten viktigt att det finns tillgång till yrkeskunnig arbetskraft som behärskar nationalspråken. Det bästa sättet att säkra detta är att utbilda tillräckligt med vårdpersonal i Finland för vårt lands behov. Genom att utveckla arbetsförhållandena och lönen ser vi till att personalen stannar kvar i branschen.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 4.2.2021

Minna Reijonen saf
Kaisa Juuso saf